

Spolufinancováno
Evropskou unií

JDI
jednota pro deinstitucionalizaci

ŠTÚDIUM A PRAX V NÓRSKU

VERNEPLEIER - SOCIAL EDUCATOR

PHDR. MIROSLAV CANGÁR, PHD.
ASSOCIATE PROFESSOR
VID SPECIALIZED UNIVERSITY, NORWAY
RADA PRE PORADENSTVO V SOCIÁLNEJ PRÁCI, SLOVENSKO

Projekt „JDI na to“ je spolufinancován Evropskou unií.
Registrační číslo projektu: CZ.03.02.02/00/22_039/0001388. Doba realizace: 1.10.2023 – 30.9.2025

Ilustrácie: Lucia Cangárová, Canva

O ČOM BUDEME HOVORIŤ

Zdroj: designhandel.no

Prečo deinštitucionalizácia a komunitné služby vo vysokoškolskom vzdelávaní?

Vernepleier (social educator) - príprava a prax

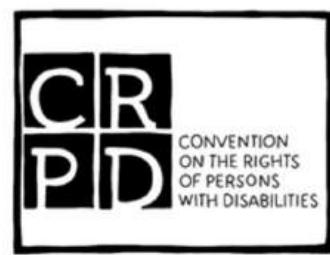
Vzdelávanie pre ľudí s mentálnym znevýhodnením na VID Specialized University

DOHOVOR OSN O PRÁVACH OSÔB SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM (2006)

Ratifikovaný 190 krajinami sveta
(2024)

Záväzky štátu na dodržiavanie a
ochranu práv osôb so
zdravotným postihnutím.

Dohovor OSN
o právach osôb so ZP

Určuje štandardy na podporu a
inklúziu ľudí so zdravotným
znevýhodnením a ich postavenia
v spoločnosti

T.H.Marshall (1950)

**Občianstvo je status, ktorý má každý človek,
ktorý je plnohodnotným členom spoločnosti.**

Občianstvo je založené na právach a povinnostíach.

Hannah Arendt (1958)

**“Všetci sme sa narodili do sveta
ako jedinečné bytosti.”**

Jürgen Habermas (1981)

Systém vs. človek

Theresia Degener (2016)

**Postihnutie je sociálna konštrukcia,
ale ľudské práva nevyžadujú
určitý zdravotný alebo telesný status.**

Niklas Altermark (2018)

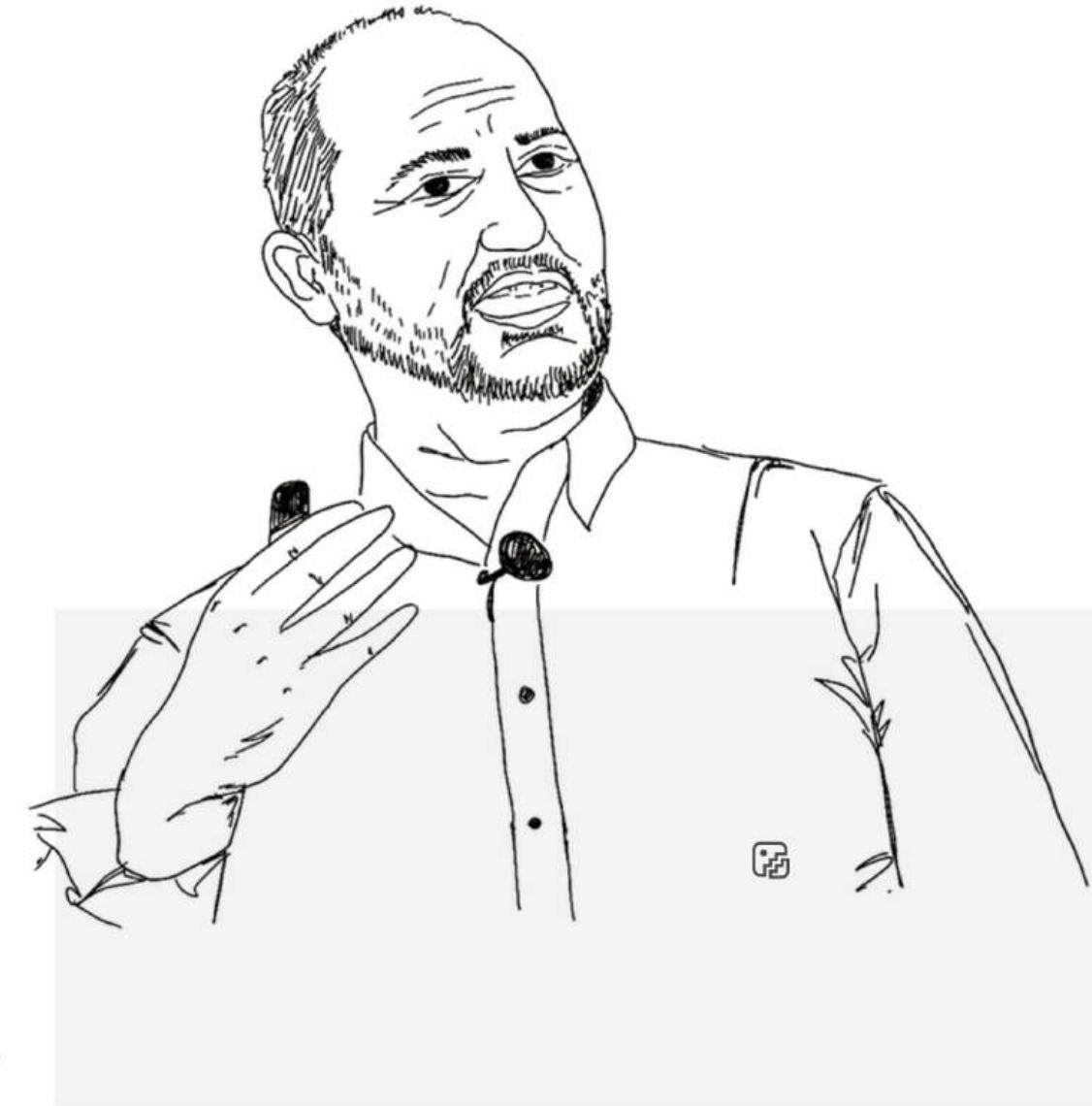
**Zároveň existujúce protichodné
mechanizmy inkluzie a exklúzie
v spoločnosti**

Simon Duffy (2021)

**Občianstvo je pojmom, ktorý nám pripomína,
že iba ak sa aktívne podieláme na živote spoločnosti,
v ktorej žijeme,
môžeme existovať ako plnohodnotná ľudská bytosť.**

**Sme spoločenské tvory a najlepšou spoločnosťou je taká,
ktorá nás podporuje v rovnocennom občianstve.**

Nórsko

KTO JE VERNEPLEIER?

Zdroj: vernepleier.no

Vernepleier je odborník v oblasti zdravotnej a sociálnej starostlivosti, špecializujúci sa na podporu a asistenciu ľud'om s rôznymi funkčnými obmedzeniami, najmä mentálnym postihnutím

Vernepleieri zohrávajú kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní inklúzie, normalizácii a ochrany práv osôb s postihnutím, čím prispievajú k zlepšeniu kvality ich života.

ROZVOJ INŠTITÚCIÍ PRE OSOBY S MENTÁLNYM POSTIHNUUTÍM (1800–1900)

Začiatok segregácie osôb s mentálnym postihnutím v 19. storočí.

Založenie prvého významného zariadenia Emma Hjorths Hjem v roku 1898.

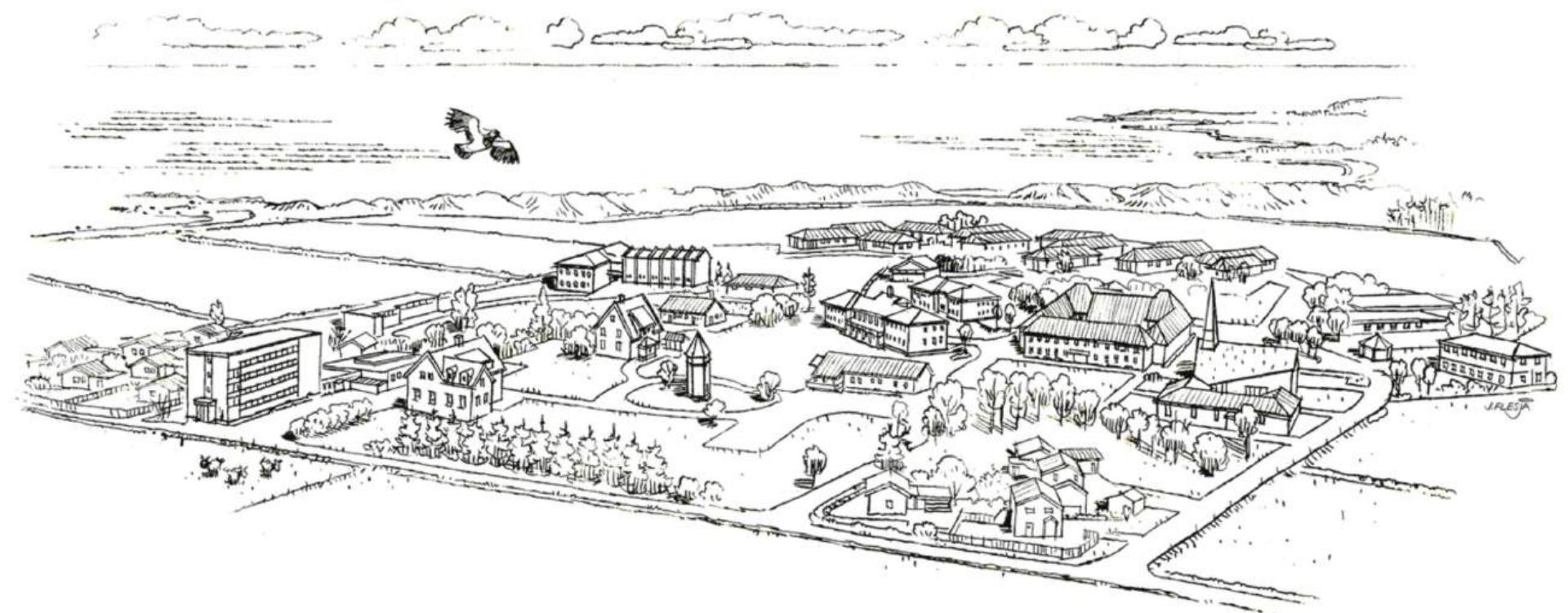
Segregačný prístup ako hlavný model starostlivosti.

Foto: Statsarkivet i Stavanger. Emma Hjorth

SEGREGÁCIA A VEĽKÉ INŠTITÚCIE (1900-1960)

Rozvoj veľkých inštitúcií, ako Nærlandsheimen, Bakebø, Tokerum, Dikemark alebo Gaustad

Nærlandsheimen. Zdroj: <https://naerlandparken.no>

Ústavy ako nástroj na izoláciu ľudí s mentálnym postihnutím.

Segregačná politika ako dominantný prístup.

LOV OM HJEM FOR ÅNDSSVAKE - ZÁKON O ÚSTAVOCH PRE CHOROBOMYSEĽNÝCH (1949)

Prijatie zákona, ktorý centralizoval starostlivosť v inštitúciách.

Finančná podpora pre veľké ústavy.

Posilnenie modelu segregácie.

KRITIKA INŠTITÚCIÍ (1960) A VPLYV OLE B. MUNCHA

Narastajúca kritika zo strany odborníkov na sociálnu a zdravotnú starostlivosť v ústavoch

---

Vplyv hlavného lekára Ole B. Muncha na zmenu prístupu.

Presadzovanie konceptu „normalizácie“ a integrácie.

PRVÁ ŠKOLA VERNEPLEIE (1961)

Vernearbeidet krever folk med profesjonell kunnskaps-bakgrunn

De første elever fra den tre-årige skole for vernepersonale ved Emma Hjorts Hjem, er nu uteksaminert, og de fikk seg under en liten høytidelighet i går kveld overrakt sine eksamensvidnesbyrd av overlege Ole Bull Munch. Og mens nu fem «pionérs»-elever står klare til å gå ut i det daglige arbeidsliv, Åpnet skolen sine dører for 22 nye vernepleie-elever.

— Jeg håper at dere i et virksomt arbeidsliv får realisere det dere har lært og den treninng dere har fått, at dere får glede av å bruke den innsikt dere har i arbeidet på dette spesielle felt, sa overlege Munch til de ny-uteksaminerte vernepleiere.

For første gang er det uteksaminert vernepersonale fra en tre-årig skole, og jeg er på en måte glad for at kullet ikke talte mer enn fem første gang, det var meget i opplegget som måtte prøves ut.

For ti år siden ble det av

Sosialdepartementet nedsatt en komité som skulle utarbeide planer for pleietutdanningen i den psykiatriske sektor, fortalte overlegen, —

det skulle opprettes en ny del i det psykiatriske helsevern. Men det ble etterhvert gjort klart at arbeidet ved psykiatriske sykehus er forskjellig fra det vi kaller Andsvakevern, og det var nødvendig å skape en ny profesjon. Det ble derfor i 1957 besluttet å starte undervisning

De fem første som har fått eksamen ved tre-årig skole for vernepersonale. Fra venstre: Knut Larsen, Martha Søbak, Rjell Christensen, Liv Glomstein og Randi Nafstad.

til gode for Andsvakeomsorgen, undervisning som kvalitetsmessig er parallel med sykspfleterunddannelsen, men som også inneholder teori og trenings spesielt for Andsvake-arbeidet. Man begynte denne under-

visning som en to-årig skole, men jeg mener bestemt at bedre utdannelse betyr bedre rekruttering, og den tre-årig skole for vernepersonale ble opprettet, forteller overlege Munch.

— Vi vil gjerne ha tak i mennesker som kommer hit nettopp fordi de er tiltrekket av vårt program, og det har vist seg at det er mulig. For å dekke behovet måtte vi få 400 nye vernepleiere i året, noe som er uoppnåelig. Vi kan ha den utdanne 220 pr. år ved de institusjoner vi har.

Vernearbeidet har krav på en profesjonell kunnskapsmessig bakgrunn, og fortjener sin status, slik at elevene føler at deres bakgrunn kommer til sin rett.

— Jeg vil gjerne så fast, sa overlege Ole Bull Munch til slutt, — at personlige egenskaper er viktigt i dette yrke, kunnskaper og erfaring er redskaper, mens selve instrumentet er en selv.

V roku 1961 bola v Bærume, v inštitúcii Emma Hjorths Hjem, založená prvá škola pre vernepleierov.

Škola bola súčasťou inštitúcie

Zameranie na sociálnu starostlivosť a pedagogickú podporu osôb s mentálnym postihnutím

VÝVOJ VZDELÁVACÍCH PROGRAMOV V 60. ROKOCH

Zdroj: vid.no

V roku 1963 boli stanovené prvé pravidlá pre vzdelávanie vernepleierov, čo viedlo k rozšíreniu škôl.

Založenie d'alších škôl, ako napríklad Nærlandheimen, prispelo k dostupnosti vzdelania pre širšiu populáciu.

Zameranie na praktické zručnosti, etiku a základné zdravotnícke vedomosti potrebné pre prácu s osobami s mentálnym postihnutím.

HVPU REFORMA (1991)

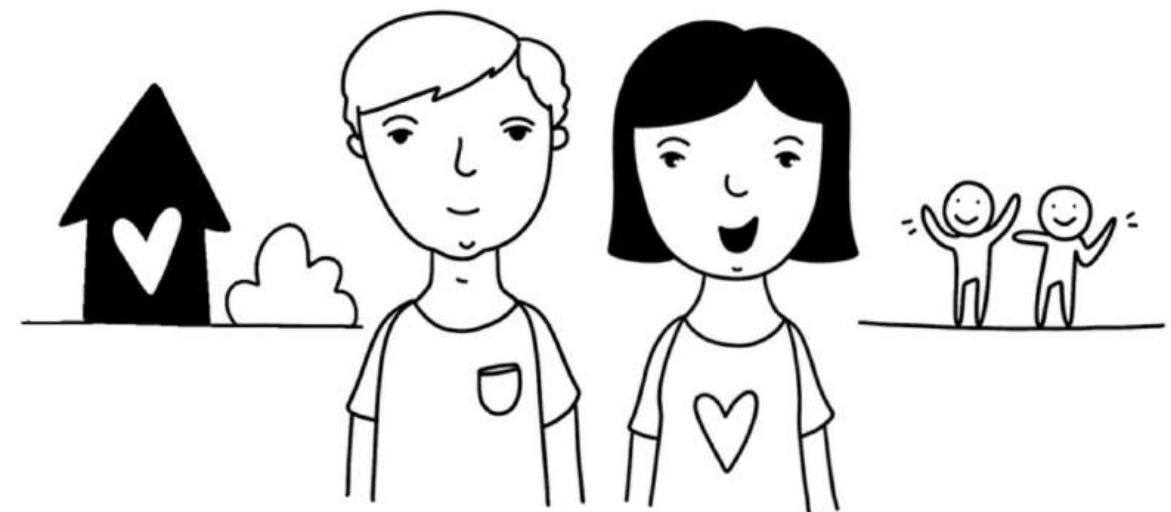
Zdroj: <https://bakkebo.dalanefolkemuseum.no>

Začiatok deinštitucionalizácie a integrácie.

Uzavretie veľkých inštitúcií a prechod k starostlivosti v komunitách.

Zameranie na individuálne potreby a život v bežnom prostredí.

CIELE HVPU REFORMY

Zvýšiť nezávislosť a kvalitu života osôb so zdravotným postihnutím.

Presadiť komunitný model starostlivosti a individuálny prístup.

Uplatnenie princípu normalizácie v každodennom živote.

IMPLEMENTÁCIA HVPU REFORMY (1991–1996)

Zdroj: <https://varden.no/>

Presun zodpovednosti za starostlivosť z centrálnych inštitúcií na obce.

Vytváranie komunitných skupín a malých rezidenčných jednotiek.

Výzvy spojené s infraštruktúrou a adaptáciou obcí na nové zodpovednosti.

HVPU REFORMA A VERNEPLEIER

Zdroj: Hå kommune

Reforma zaviedla nový model starostlivosti v komunitách, nahradzujúci veľké inštitúcie.

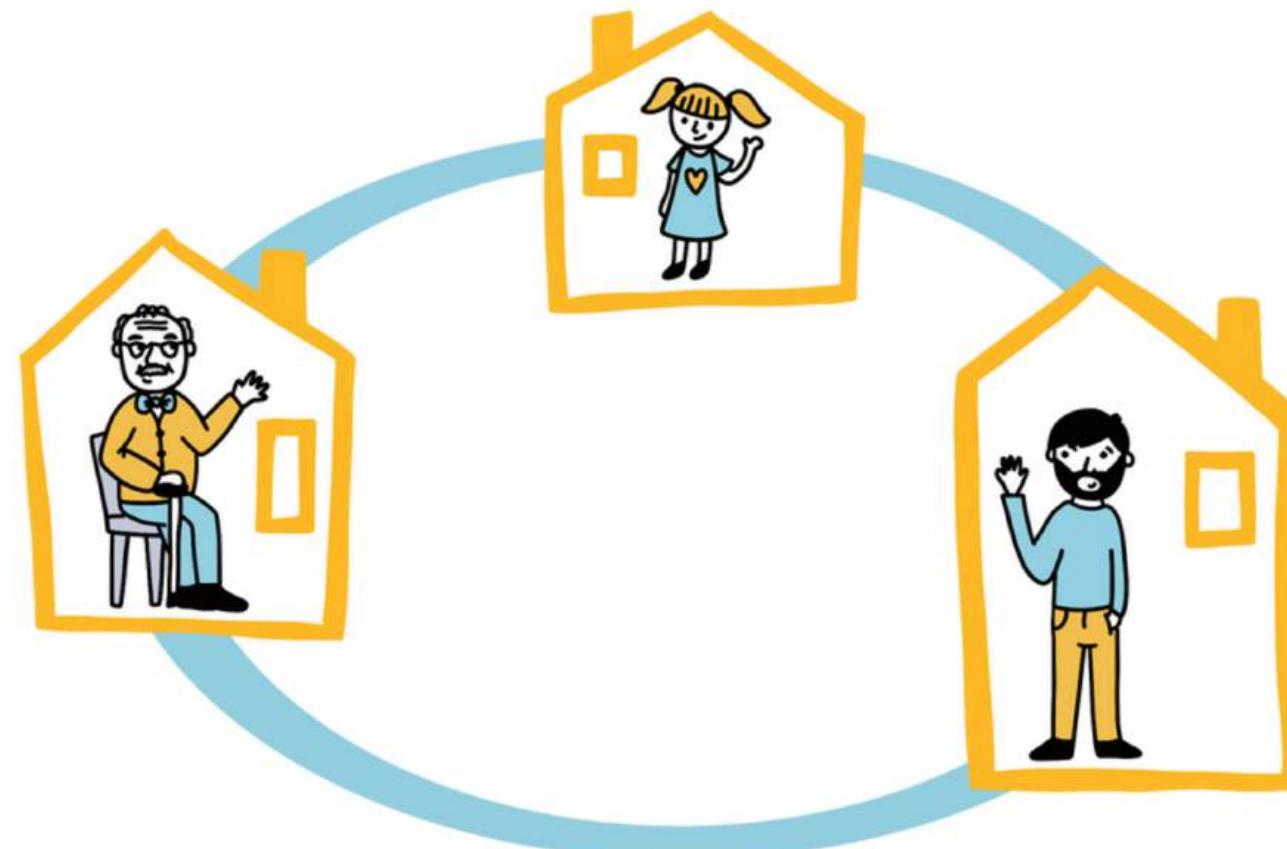

Vernepleieri sa museli prispôsobiť práci v decentralizovanom systéme.

Reforma zdôraznila práva osôb s postihnutím na normálny život.

ŠTRUKTÚRA ZDRAVOTNÝCH A SOCIÁLNYCH SLUŽIEB

Obce poskytujú primárnu starostlivosť a podporu bývania.

Štátne inštitúcie zabezpečujú špecializovanú a náročnejšiu starostlivosť.

Kľúčová úloha koordinácie medzi obcami a štátom.

ZAVEDENIE RÁMCOVÉHO PLÁNU PRE VZDELÁVANIE (2005)

Štandardizácia: Zavedenie jednotného vzdelávacieho kurikula pre všetky školy.

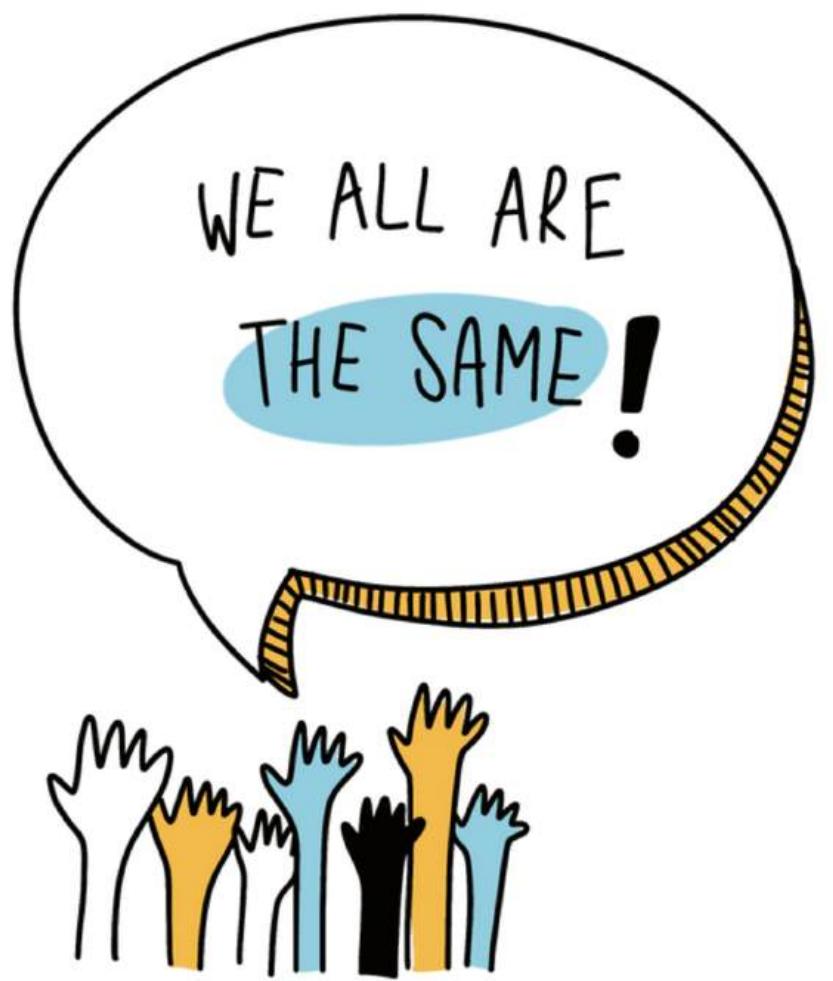

Kompetencie absolventov: Dôraz na interdisciplinárnu spoluprácu a adaptabilitu.

Kvalita vzdelávania: Posilnenie zodpovednosti škôl za kvalitu a obsah štúdia.

MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA

Inšpirácia zo zahraničia: Modely vzdelávania podobné nórskemu sa objavili v Dánsku, Švédsku a Nemecku už v 60. rokoch.

Globálne trendy: Prispôsobenie vzdelávania moderným politickým a spoločenským ideálom.

Výmenné programy: Zdieľanie osvedčených postupov a výmena odborníkov.

CRPD V NÓRSKU (2013– DOTERAZ)

Ratifikácia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD) v roku 2013.

CRPD ako základný dokument pre práva osôb so zdravotným postihnutím.

Stanovenie cieľov inkluzie a rovnosti príležitostí.

IMPLEMENTÁCIA CRPD V NÓRSKU

Prijatie zákonov a opatrení na zlepšenie prístupu k službám.

Podpora zamestnanosti a vzdelania pre osoby so zdravotným postihnutím.

Sledovanie a hodnotenie pokroku v implementácii CRPD.

VÝZNAM PROFESIE VERNEPLEIER

Vernepleieri pomáhajú znevýhodneným osobám získať prístup k rovnakým príležitostiam.

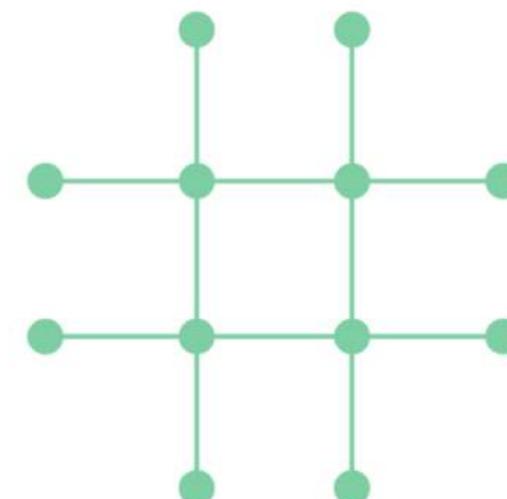

Ochrana a presadzovanie práv osôb s postihnutím.

Práca na zvýšení samostatnosti a zmysluplnosti života klientov.

AKTUÁLNY ŠTUDIJNÝ PROGRAM

VID

Trojročný bakalársky program

Zameraný na prácu so
zdravotne a sociálne
znevýhodnenými skupinami

Poskytuje autorizáciu podľa
Zákona o zdravotníckych
pracovníkoch (1999)

HLAVNÉ OBLASTI VZDELÁVANIA

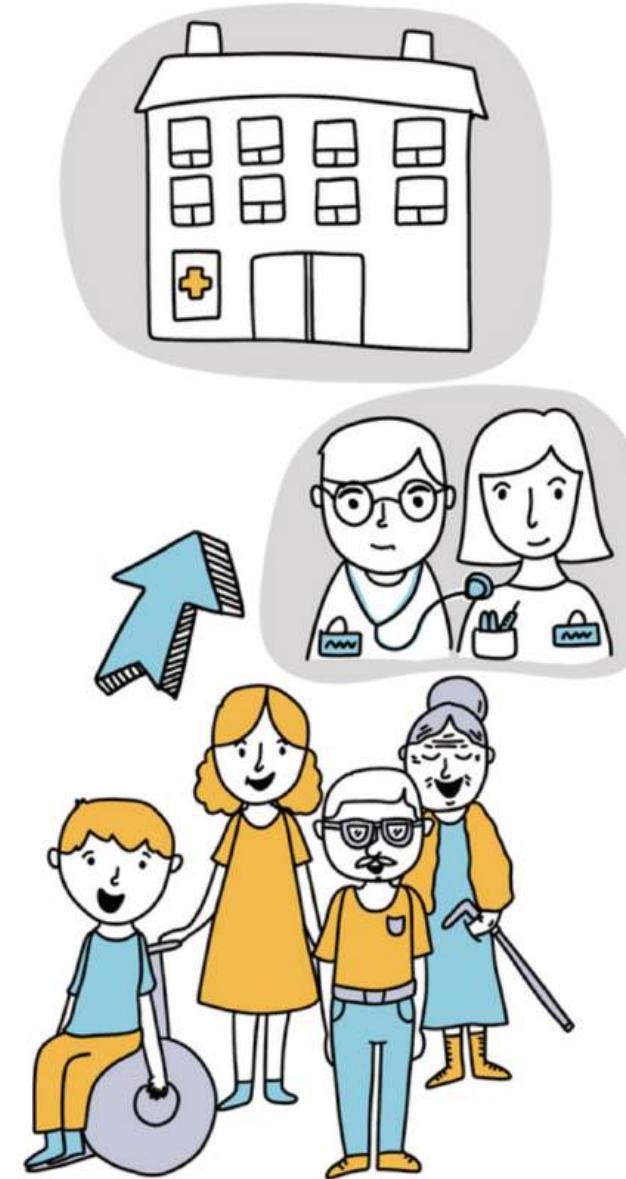
Profesia, etika a spolupráca

Zdravotná starostlivosť, habilitácia a rehabilitácia, enviromentálna terapia

Inklúzia, participácia a práva

PRAX A PRAKTIČKÉ ZRUČNOSTI

Celkový rozsah praxe: 31
týždňov počas troch rokov

Stáže v rôznych zdravotníckych
a sociálnych zariadeniach

Každý rok praktické tréning v
rôznych odborných zručnostiach

PRÍNOS INTERDISCIPLINÁRNEHO PRÍSTUPU

Spolupráca s lekármi,
psychológmi, pedagógmi a
d'alšími odborníkmi.

Vytváranie komplexných plánov
starostlivosti.

Vzájomná výmena skúseností
medzi rôznymi profesiami.

VÝZVY DO BUDÚCNOSTI

Profesie prešli od inštitucionálnej starostlivosti k inkluzívnej podpore v komunitách.

Adaptácia na technologické inovácie a sociálne zmeny.

Zachovanie etických princípov a zlepšenie kvality života klientov.

VÝZVY DO BUDÚCNOSTI

Zdroj: Miroslav Cangar

Riešenie dilem, ako je používanie donucovacích opatrení.

Zapájanie ľudí so zdravotným a sociálnym znevýhodnením do vzdelávacieho procesu

---

Zavedenie online vzdelávacích platform a simulácií.

VZDELÁVANIE PRE ĽUDÍ S MENTÁLNYM ZNEVÝHODNENÍM

Právo na vzdelanie - Článok 24
CRPD zaručuje prístup k vzdelaniu na
všetkých úrovniach bez diskriminácie.

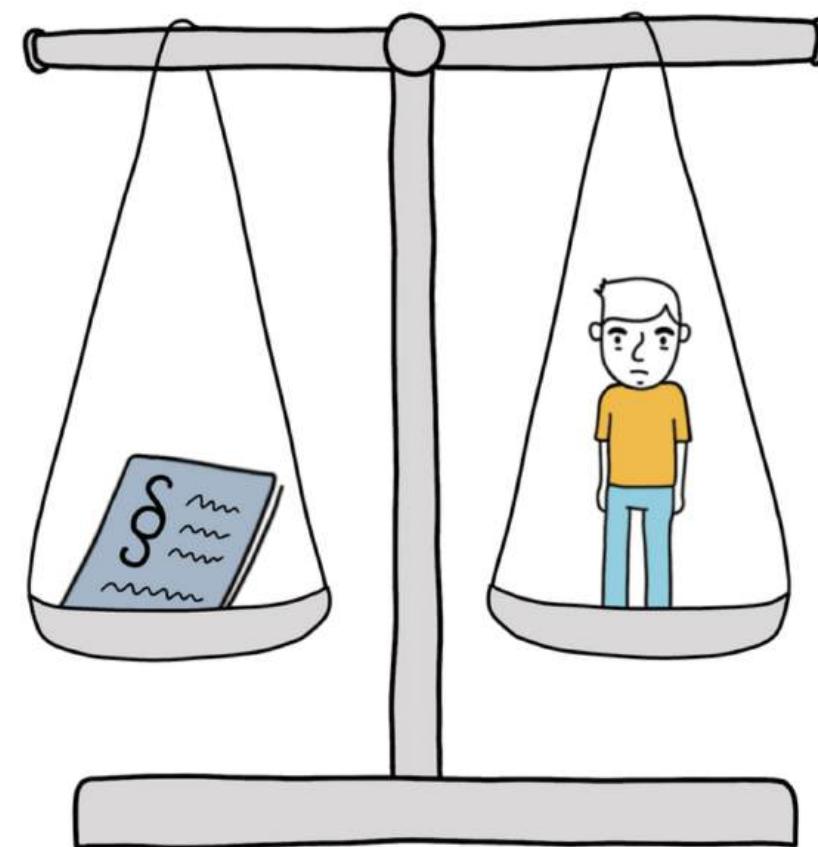

Študenti s mentálnym znevýhodnením
sú vylúčení z vyššieho vzdelávania,
hoci sú zahrnutí do základného a
stredného školstva.

Ciel' pilotného projektu: Preskúmať
možnosti a prekážky zapojenia tejto
skupiny do vysokoškolského
vzdelávania.

HISTORICKÝ KONTEXT A LEGISLATÍVA

Od roku 1881 sa osoby s postihnutím považovali za „vzdelávateľné,” no boli segregované do špeciálnych škôl.

Zákon o vzdelávaní (1998) umožňuje výnimky zo štandardných požiadaviek pre prijatie do vysokoškolského vzdelávania.

Špeciálne vzdelávacie systémy nedostatočne pripravujú študentov na vysokoškolské štúdium.

PILOTNÝ PROJEKT A JEHO METODOLÓGIA

zdroj: vid.no

Cieľ projektu: Rozvíjať kurzy o ľudských правach prispôsobené študentom s intelektuálnym postihnutím.

Spolupráca: Pilot zahŕňal učiteľov, študentov a zástupcov organizácií na podporu osôb so zdravotným postihnutím.

Výsledky: Vytvorenie troch kurzov prispôsobených študentom s postihnutím (10 ECTS každý).

ZISTENIA A VÝZVY

Zdroj: vid.no

Pedagogické výzvy: Potreba zjednodušiť učebné materiály a individuálne prispôsobiť vzdelávacie metódy.

Technologické a fyzické bariéry:
Nedostatočne prispôsobené digitálne platformy a kampusy.

Pozitívne výsledky: Študenti preukázali schopnosť úspešne absolvovať kurzy a oceňovali uznanie ich schopností.

ZÁVER A ODPORÚČANIA

Zdroj: vid.no

Význam inklúzie: Prístup k vyššiemu vzdelaniu podporuje občiansku rovnosť a osobný rozvoj.

Potrebné zmeny: Lepšia legislatíva a podpora inkluzívneho vzdelávania na všetkých úrovniach.

Dlhodobé výzvy: Inklúzia tejto skupiny vyžaduje systémové a kultúrne zmeny.

Slavomír Krupa (2007)

Príležitosť íst za hranice očakávania

Príležitosť za hranice
očakávania

$$R = \frac{D}{U} + S$$

R – Optimálna možnosť riešenia úlohy

D – Objektívne stanovené schopnosti klienta pre zvládnutie úlohy

U – Objektívne stanovená náročnosť úlohy

S – Šanca je posunutie príležitosti za hranice očakávania

Riziko alebo šanca?

Zdroje:

- Altermark, N. (2018). *Citizenship Inclusion and Intellectual Disability: Biopolitics Post-Institutionalisation*. Routledge.
- Arendt, H. (1998 (1958)). *The Human Condition*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Cangar. (2018). Prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v Slovenskej republike. SOCIA – Nadácia na podporu sociálnych zmien.
<https://hdl.handle.net/11250/3060815>
- Degener, T. *Disability in a Human Rights Context*. Laws 2016, 5, 35. <https://doi.org/10.3390/laws5030035>
- Duffy, S. *The ideal of citizenship*. 2021-1-14. <https://citizen-network.org/library/the-ideal-of-citizenship.html>
- Habermas, J. (2011). Teória jazyka a východiská sociálnych vied. *Úvodné štúdie a dodatky k teórii komunikatívneho konania*. Bratislava : Kalligram
- Fjermeros, H. (2009). *Åndssvak! : et bidrag til sentralinstitusjonenes og åndssvakeomsorgens kulturhistorie* (p. 334). Universitetsforl.
- Fjetland, K. J., Gjermestad, A., Lid, I. M. (red.). (2022). *Lived citizenship for persons in vulnerable life situations. Theories and practices*. Scandinavian University Press.
  - Duffy, S. (kap 7). *Citizenship and human rights*.
- *Hverdag i velferdsstatens bofellesskap*. (2019). (J. Tøssebro, Ed.). Universitetsforlaget.
- Lid, I. M., Chalachanová, A., van den Breemer, R., & Raustøl, A. (2024). Recognizing students with intellectual disabilities in higher education. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 1-11. <https://doi.org/10.1080/20020317.2024.2382366>
- Krupa, S. (2007). *Prednáška - Kvalita v sociálnych službách*. Bratislava : Rada pre poradenstvo v sociálnej práci
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class and other essays*. Cambridge: Cambridge University Press.
- VID.NO

Spolufinancováno
Evropskou unií

JDI
jednota pro deinstitucionalizaci

ĎAKUJEM ZA POZORNOSŤ

MIROSLAV.CANGAR@VID.NO

PHDR. MIROSLAV CANGÁR, PHD.
ASSOCIATE PROFESSOR
VID SPECIALIZED UNIVERSITY, NORWAY
RADA PRE PORADENSTVO V SOCIÁLNEJ PRÁCI, SLOVENSKO

Projekt „JDI na to“ je spolufinancován Evropskou unií.
Registrační číslo projektu: CZ.03.02.02/00/22_039/0001388. Doba realizace: 1.10.2023 – 30.9.2025

Ilustrácie: Lucia Cangárová, Canva